

СТАТИСТИКАТА Е НА РЕАЛНОСТА,

Вечното прашање дали може да ѝ се верува на статистиката - повторно беше актуелизирано во предизборниот период во Македонија.

Во вистинитоста на објавените податоци најпрво се посомнева населението од нашава држава. Мнозинството граѓани повеќе им верува на своите паричници и на речиси празните фрижидери дома отколку, на пример, на бројките за просечната плата и на движењето на цените на мало. Како што се приближуваа изборите така тие сè повеќе изразуваа сомневање кон "статистичкото огледало", зашто граѓаните не можеа да им се изначудат на политичарите кои ја презентираа својата верзија дека сè подобро се живее во земјава, а ете се случува тие и да не знаат за тоа.

Но, статистичката слика на нашата економска реалност е таква како што велат податоците. Бидејќи бројките се тие, без разлика што призмата низ која се гледаат и начинот на толкување секој може да ги врти така како што сака.

На оваа тема разговаравме со Апостол Симовски, директор на Државниот завод за статистика. Еве како тој ги објаснува македонските статистички бројки...

■ Разговорот го водеше: Арсен КОЛЕВСКИ

Може ли да ѝ се верува на нашата статистика? Дали нејзините "оптички инструменти" се веродостојни и прецизни и дали оваа државна служба верно го пренесува тоа што го следи?

СИМОВСКИ: Без разлика што се мисли во јавноста, статистиката е една од поважните служби без која не може да се управува со државата. И така е секаде во светот, зашто нејзините податоци им служат на владите, на административните органи, на стопанството и на пошироката јавност. Паралелно со ова, таа настојува да ја зачува својата самостојност. Нејзината дејност е во непосредна врска со едно од основните човекови права во секое демократско општество - на објективна и јавна информација. Статистиката е должна навремено, сестрано и објективно да ја прикажува реалноста. Статистичарите на тоа ги обврзува законот, но и принципите на оваа наука, струка и професионална етика. Но, статистиката не смее да погрешити ниту да ги разубавува податоците. Ова е основно правило, зашто статистиката работи според стандарди и точно утврдена методологија во која е предвиден секој чекор како треба да се спроведе. Основен про-

A man with dark hair, wearing a black suit, white shirt, and patterned tie, is sitting at a wooden desk. He is smiling and looking towards the camera. His hands are clasped on the desk. He is wearing a watch on his left wrist. The background shows an office environment with a bookshelf filled with binders and books, a desk with a chair, and a clock on the wall.

**ОДРАЗ
А НЕ**

**ИСПОЛНУВАЧ
НА НЕЧИИ ЖЕЛБИ**

блем е што не секогаш статистичкиот податок ги задоволува желбите на корисникот. И мене лично ми е жал што не можам да ги задоволам сите желби кога ги објавуваме податоците, но тоа е тоа и позади него стоиме сите во Државниот завод за статистика. Единствено нешто што не се простува е необјективност. Може да се случи субјектите кои треба да ни достават податоци за определена област да не достават вистински податоци, кои ние потоа ги обработуваме, бидејќи во доменот на податоците за статистичките истражувања немаме и не смеаме да имаме форма на проверка.

Вината за објавените податоци не смее да се стави на страната на статистиката. Нашите податоци најчесто се во функција субјектите (корисниците), врз основа на нив, да носат одлуки. Тоа е и најважната задача на објавените податоци кои, по правило, служат за носење одлуки од било каков домен.

Едно од најболните прашања кои директно ги засега апсолутно сите граѓани во земјава е прашањето на невработеноста. Во јавноста се пласираа различни бројки од Вашата институција и од Агенцијата за вработување. Кој од нив дава попрецизна слика на вистинската состојба и кои се Вашите "бројки" по ова прашање?

СИМОВСКИ: Сè што е поврзано со ова прашање во Државниот завод за статистика се евидентира со Анкетата за работна сила, која е една од најрелевантните извори на информации за случувањата на пазарот на трудот, чија цел е да прибере податоци за економската активност на населението (вработени, невработени и неактивни) и неговите демографски, образовни и други карактеристики. Според последните податоци на Заводот, чиј извор е Анкетата за работна сила, а кои се однесуваат на првиот квартал од 2006 година, стапките се следните: стапката на активност изнесува 54,3 отсто, стапката на вработеност 34,6 отсто, а на невработеност 36,2 отсто. Или искажано со бројки, активното население изнесува вкупно 877.798, од кои 538.686 се мажи, а 339.112 се жени. Бројот на вработените е 559.702 лица, од кои 343.364 се мажи, а 216.338 се жени. Што се однесува до невработеноста, вкупно се евидентирани 318.096 лица и тоа 195.322 мажи и 122.774 жени.

Во однос на податоците на Заводот и на Агенцијата за вработување, тука не станува збор за разлика во бројките, туку за различен пристап. Она што доаѓа како бројка од Агенцијата е бројот на регистрирани невработени лица. Наспроти ова, нашата Анкета на работна сила ги вклучува и лицата кои вршат одредено занимање и примаат надоместок за тоа, но тие никаде официјално не се регистрирани, што во превод значи и диво вработените лица (сива економија). Од тука потекнуваат

разликите во податоците. Се работи за различна методологија за пресметување, но тоа не значи дека има грешки во бројките.

Вашите пресметувања за просечно исплатената плата некако не кореспондираат со пресметките на граѓаните. Нивниот поглед кон "длабочината на џебот" и Вашите бројки кај дел од нив предизвикуваат недоверба, па дури и чудење. Како ја пресметувате просечната плата во земјава?

СИМОВСКИ: Просечно исплатената нето плата по вработен се пресметува кога масата на исплатените плати ќе се подели со бројот на вработени на кои се однесуваат тие исплати. Во пресметката на просечно исплатената плата (независно дали е нето или е бруто, бидејќи ги објавуваме двата податока), по вработен, се земаат само исплатените нето плати во месецот за кој се врши обработката, но не и пресметаните плати.

При пресметката на просечно исплатената плата по вработен во вкупно исплатените плати се вклучуваат и заостанатите исплати за еден, два или повеќе месеци. Со ваквиот методолошки пристап се добива податок за просечно исплатената плата по вработен за соодветниот месец, за кој се однесуваат

СТРУКТУРА НА ДЕЛОВНИТЕ СУБЈЕКТИ

Според критериумите од Законот за трговски друштва, деловните субјекти се распоредени на мали, средни и големи претпријатија. Согласно податоците од Регистарот на деловни субјекти, од активните субјекти 61.042 се мали претпријатија во кои, според Публикацијата "Бруто домашен производ 2004", биле вработени или самовработени 273.267 лица; 480 се средни претпријатија во кои работеле 93.467 лица; и 367 се големи претпријатија и во нив биле вработени 93.762 лица.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД			
	2000	2003	2004
БДП во милиони САД \$ (PARE ¹ метод-база 2000)	3.872	4.118	4.298
БДП по жител во САД \$ (PARE ¹ метод-база 2000)	1.917	2.000	2.114

1) Конверзиите и исправите со методот на тринивно претворање курс (PARE)
Методологија на ООН

пресметките (опфаќајќи ги и заостанатите исплати за еден или за повеќе месеци).

Кога вработените за еден или за повеќе месеци не примаат плата, во тој случај се исклучува податокот за бројот на вработените при пресметувањето на просекот за тој месец.

Податоците за заостанатите исплати за претходните месеци се обработуваат во тековниот месец, без да се врши корекција на веќе објавените и користени податоци. Во пресметката се вклучени платите на сите деловни субјекти, кои се предмет на истражувањето, без оглед на нивната висина.

Апсолутно сум убеден дека нашите објавени податоци за некого се високи, но за некого се ниски, но тоа се однесува само за исплатената плата и бројките се тие.

Состојбата во надворешно трговската размена веќе со години се движи кон "црвеното" салдо" на страната на нашиот сè поголем дефицит. Што велат бројките за состојбата и за обемот на стоковната размена на Македонија со странство?

СИМОВСКИ: Обемот на стоковната размена на Република Македонија со странство во периодот јануари-април годинава изнесува една милијарда и 663 милиони долари, при што извозот учествувал со 37,7 отсто, а увозот со 62,3 отсто. Покриеноста на увозот со извозот е 60,5 отсто, а салдото на размената е негативно и изнесува 409 милиони долари.

Гледано низ призмата на сектори, најголемо учество во негативното салдо имаат минералните горива и мазива (47,13 отсто), а во рамките на овој сектор најголемо е учеството на нафтата и на производите од нафта (31,3 отсто). Потоа следува секторот машини и транспортни уреди (41,31 отсто) и секторот хемиски производи (17,87 отсто). Ова во превод значи дека Македонија и натаму е најмногу увозно зависна од нафтата како енергенс и машините и транспортните уреди, од кои секако голем дел отпаѓа на увозот на нови возила и други превозни средства, кои редовно ни го "топат" трговското салдо.

Што се однесува до суфицитот во размената, тука сме "најсилни" во одделите на железото и на челикот, како резултат на сè поголемите активности на "Макстил" и на текстилниот сектор, кој редовно се јавува како извозник. За жал, последниве години, за да "преживеат" на пазарот, сè повеќе текстилни компании се принудени да прифаќаат да работат лон-дорботки кои, по правило, се нискодоходовни и единствено служат за одржување на гол живот како на компаниите, така и на вработените.

Што се однесува до индустриското производство, во изминатиот период од политичарите кои ја "вртеа" Македонија се изнаслушавме различни бројки и податоци. Која е точната бројка за состојбата со индустриското производство и што велат податоците за бруто домашниот производ кој, исто така, е важен показател за состојбата во економијата на една земја?

СИМОВСКИ: Во оваа прилика прво сакам на јавноста да ѝ објаснам за заблудите и за грешките кои се прават при објавувањето на податоците за движењето на индустриското производство. Имено, прикажувањето на движењето (пораст или намалување) на одредена појава се прикажува преку индексни поени. Често пати во јавноста се грешки и се објавува порастот, на пример, во проценти што всушност е погрешно, бидејќи процентите се показатели кои искажуваат структура, значи учество во дел од целината. Но, кога станува збор за движење на одредена појава, промените треба да се изразуваат во индексни поени. Сакам да потенцирам дека тука не станува збор за некоја намерна грешка, туку за класично непознавање на разликите меѓу овие два показателя.

Колку за илустрација, индексот на индустриското производство за периодот јануари-мај годинава, во однос на истиот период од претходната година, изнесува 100.5. Тоа во превод значи дека имаме пораст од 0,5 индексни поени. Сакам да потенцирам дека во овој сегмент бројките покажуваат позитивен тренд, односно континуиран пораст. Но, за годинава мора да се каже дека е евидентно дека тој пораст е значително забавен, особено во споредба со 2005 година. Бидејќи за споредба, индустриското производство за цела 2005 година во споредба со 2004 година имаше зголемување за дури 7 индексни поени.

Во врска со податоците за бруто домашниот производ, тој за 2004 година изнесувал 4 милијарди и 298 милиони долари. И во овој сегмент евидентен е порастот на БДП, зашто бројките велат дека во 2003 година тој изнесувал 4 милијарди и 119 милиони долари, додека една година претходно (2002) изнесувал 3 милијарди и 872 милиона долара.

Во оваа насока, БДП изнесува 2.114 долари по жител, а и во овој сегмент станува збор за пораст, зашто во 2003 година БДП изнесувал 2.032 долара по жител, а една година претходно тој бил 1.917 долари по жител.

Кога се работи за трошоците за живот, граѓаните некако повеќе им веруваат на своите речиси полупразни фрижидери отколку на соопштенијата кои ги објавувате, зашто живејачката не секогаш им кореспондира со податоците од Вашите соопштенија. Како ги пресметувате трошоците за живот?

СИМОВСКИ: Индексот на трошоците за живот е посебен вид индекс на цени на мало, кој ја покажува промената на цената на производите и на услугите за лична потрошувачка. Индивидуалните индекси како показател за промената на цената на артиклите и на услугите за лична потрошувачка (листа на

производи и услуги) и пондерите кои ја претставуваат структурата на потрошувачката на населението служат како основа за пресметка на индексот на трошоците за живот.

Главна карактеристика е тоа што во овој индекс се опфатени 549 производи и услуги, кои се следат месечно во текот на целата година (тековни цени), а како базни цени се земаат цените од претходната година - просечни месечни цени.

Снимањето на цените се врши во осум градови и тоа: Битола, Куманово, Охрид, Скопје, Струмица, Велес, Тетово и Штип. Сите производи и услуги се следат во однапред определени места на следење на цените и во однапред определен временски период.

Индексот на цените на мало во јуни 2006 година во однос на мај 2006 година, е понизок за 0,5 отсто, додека трошоците за живот, исто така, се пониски за 0,7 отсто. Гледано по главни групи, според намената на потрошувачката, во јуни 2006 година во однос на мај 2006 година, најголемо намалување на индексот на трошоците за живот од 1,6 отсто е забележано во групата "Исхрана", поради пониските цени на зеленчукот за 11,9 отсто, јајцата за 4,5 отсто, масните за 0,7 отсто, свежото и киселото млеко за 0,4 отсто, производите од жито за 0,3 отсто, месото за 0,2 отсто, додека пораст на индексите во оваа група е забележан и кај овошјето за 5,2 отсто, млечните производи за 0,3 отсто, свежата риба за 0,2 отсто и другите прехранбени производи за 0,3 отсто. Индексот на трошоците за живот во јуни 2006 година во однос на истиот месец од 2005 година забележа пораст од 3,0 отсто, а во однос на декември 2005 година забележа пораст од 2,8 отсто. Кумулативниот индекс на трошоците за живот за периодот јануари-јуни 2006 година, во однос на истиот период од претходната година, забележа пораст од 3,1 отсто. Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалаци за едно четиричлено домаќинство за јуни 2006 година, пресметана врз основа на цените на мало, изнесува 10.395 денари и во однос на претходниот месец е пониски за 2,1 отсто.

Во последно време е сè поевидентно дека на одредени локации во земјава се гради со многу интензивно темпо. Колку од тоа е на "слепо", односно без уредна документација и што велат Вашите податоци за градежните активности во земјава, особено кога се во прашање бесправно изградените објекти?

СИМОВСКИ: Во текот на 2005 година, на територијата на Република Македонија бесправно се изградени 2.073 објекти, што претставува зголемување од 41,5 отсто во споредба со 2004 година. Инаку, според податоците на Државниот завод за статистика, лани во земјава се граделе 5.985 објекти со одобрение за градба. Од нив, 5.039 објекти се градени во индивидуална режија, додека правните субјекти во истиот период граделе 946 објекти. Учеството на бесправно изградените објекти во 2005 година, во вкупниот број легални објекти кои се во градба изнесува 34,6 отсто.

Како и да се анализираат ваквите бројки, несомнено се потврдува дека речиси секој трет објект во земјава е дивоградба. Затоа под итно мора да ѝ се застане на патот на ваквата појава, да не се случи бројот на дивоградбите да стане толку голем што веќе ќе стане невозможно таа да се сузбие.

Во желбата да се привлечат што повеќе инвестиции од странство, политичарите како да забораваат на домашните инвеститори. Бројот на странските инвестиции некако како да ги стави во сенка домашните инвестиции. Каков е нивниот сооднос и колку изнесуваат вложувањата на домашните бизнисмени?

год.	Вкупно инвестиции во основни средства (милиони денари)	странски директни инвестиции (милиони денари)
2000	38332	10032
2001	34716	30558
2002	40448	50370
2003	42110	4379
2004	47286	6891

СИМОВСКИ: Кога станува збор за домашните инвестиции веднаш сакам да појаснам дека станува збор за вкупните инвестиции во основни средства, бидејќи не може да се пресметаат инвестициите во обртни средства. Тоа се средства кои се користат за одредена намена (материјални трошоци) и најголемиот дел од нив веднаш се трошат. Затоа вела дека вкупниот број странски директни инвестиции и домашните инвестиции во основни средства, кои се евидентирани кај нас, не можат да се споредат.

Колку за илустрација, постојат периоди кога бројот на странските директни инвестиции е поголем од вкупниот број домашни инвестиции, каков што беше примерот со 2002 година. Па, така, таа година странските инвестиции достигнаа 50 милијарди денари, а домашните (во основни средства) 40 милијарди денари.

Каква е улогата на статистиката во една современа држава во развој и кои се Вашите генерални преокупации во остварувањето на целите и на задачите на Државниот завод за статистика?

СИМОВСКИ: За да се направи одредена активност потребна е информација. Тоа е и основната задача на статистиката, која треба да обезбеди навремени и точни информации за секој корисник, во зависност од неговите потреби. Тука сакам да потенцирам, за да не настане заблуда, во било која држава вклучувајќи ја и нашава, Државниот завод за статистика е носител на поширокиот статистички систем. Тука, покрај Заводот, кој е носител на статистичкото истражување, вклучени се и министерствата за внатрешни работи, за финансии, за труд и социјална политика, за здравство, за образование и наука и Народна банка на Македонија. Тоа е целиот поголем систем, кој Заводот го обединува заради целосно функционирање на статистичките истражувања. Ние работиме со една програма за работа, која се носи на секои 5 години и неа ја носи Владата. Нејзината реализација се врши со годишни програми, при што се вршат голем број статистички истражувања, кои се со различна периодика и тоа месечни, квартални, некои се годишни, а некои и повеќегодишни, како што е случајот со пописот на население.

Генерално, ние сме свесни дека сите субјекти во земјава треба да донесат одлука врз основа на одредени податоци, кои ние ги обезбедуваме. И тоа мора да е така, зашто секое поинаку однесување би било огромна грешка. Наши најголеми корисници се државните органи, локалната самоуправа, универзитетите, научните установи, бизнис секторот, па и физичките лица.

Сите овие податоци се ставени на нашата веб-страница и таа е достапна за сите, како за домашните, така и за странските субјекти. Ние сме свесни дека им служиме на корисниците и така сме организирани, секогаш да им излеземе во преспет со релевантни и навремени информации.